

„A DIVATOSAN ELVÁRT NYAVALYGÁSOK HELYETT. . .”

Cs. Simon István: *Varasodás*. Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, Újvidék, 1992

A teljes tájfabordulás verseit írja szerzőnk. Témáját és eszközeit tekintve inkább a baranyai és a muravidéki költőtársakkal rokonítható. Vajdaság, azon belül Bánát vidékeit őrzi, járja be bensőséges, lírai pillanatképeiben. Nyomon követve a kötet építkezését, a ciklusok kialakítását érdekes folytonosságra, kapcsolatra figyelhetünk föl. Mintha egy verse foglalt utazás története tárulna elénk.

Minden a Holtágnál kezdődik. A gyermekkor elhalt vizeihez térünk a lírai ént követve. Csengettyűvirág és rontóburján jelzi a terjáni rét közelét, ahol a „gyermekkor fűszagú teje” illatozik, miközben az „örökzöld / fűszálakra a felhők / gyöngyöket hamisítanak”. Hőfényben fehérítő házak tollmelege utal csak az emberi világ meglétére, elégedettségére, mialatt alig történik valami, hacsak az évszakok váltakozását, körforgását nem tekintjük mozgásnak. Pákászok holt lelke ködlik, hiszen mocsaras tájékon, vízközzeiben járunk, jellegzetes lápi állóképek mellett haladunk el: „A sás poros szelekbe / hőhullámokba vág / szíjas fűvekbe szórják / tollukat a libák. / A libatollakon / csörgőre száradnak / a picóák / vedlik a mocsár” (Elkésett káprázat). Az örökkévalóság mutatkozik meg egy percre, a holtág csüggedt csendjében ökörmályon lóg a nyár. A nyugalmat olykor vízfelhők tépik, szakítják darabjaira a sűrűsödő víz felett, amikor „dührohamot kap a táj”.

Régi idők idilljébe feledkeznek a lírai én, hogy azután a jelen és a múlt törésvonalán járva a jelenbeli minőségek dimenziói rajzolódjanak ki. „Erősen messzire” ment, a tájból kiszakadt az ember. Befalazott ecetfák emlékeztetnek, hosszú balladákat idéznek. A létrezervátum széléről figyel a versek énje az erősen megtizedelt valóságot. Áramszünetek vak háttéréből követi a mindennapi élet tényeit, s a „szurkos sötétség” súlya alatt íródnak a Törés satirikussá jegecesedő sorai. Fekete és fehér, hó és korom a múltból a jelen felé tartó út mérföldköve, s az útkereszteződésnél bodzaillat és kipufogófüst keveredik. S hogy mindez még nyomatékosabb legyen, megjelenik az előtérben a kivert kutya szimbóluma, a kutyaé, melynek „bolhás bodor bundájában háromnapos szél turkál”. A jelenbeli lét, az itt és most kiegyenlítődik a nagyváros kvalitásaival, a jellegtelen valami felszínes csodáival. A menekülésvágy megfogalmazása a már megszo-
kott állomás-jegyváltás motívummal történik.

Vissza az elhagyott tájba! Az időutazást térbeli elmozdulás követi. A Nagyúthoz érve, a mesebeli országutra emlékezve, az örömteli ráismerés, az újrafelfedezés helyett „a maradék” elsorolása következik. A megtért fiú zarándokútja ez. A tekintet megáll minden lehulló vakolatdarabon, minden elnéptelenedő falon. Kiegyezett vers leltároz a gyomoktól a romokon át egészen a perzselte örökzöldekig. Borúra ború – lehetne a „tájnézés” jelszava. Csak a természet lehet még szép, az akácfák most is élnek, a kökény virágzik, mindössze vénebb, érdesebb a kergük. Árnyékukban „fakuló fehér falak” fénye halványul. A Nagyútnál öt sora csendélet, pusztai idill negatívban, a kihalt táj elsratása. Csak egyetlen emberalak mozog, sodródik a múlt idővel. A tavasz elhagyott tanyaudvart talál, „szálkás utat”, melyen ott halad kaszával a vállán az öreg. A másik percben már meg sem moccan, csak magába roskad mozdulatlanul. Akár környezete, hiszen a naplementék árnyaiban „áporodott csönd ül / a hársfák / égyűrüi közé ékelt / kispadra”. A hiány érzékelése végül a halál felé fordítja a szemlélődő, életet kereső tekintetet. A végső stádium, amikor a sírásót is eltemetik. . . Kőd és hideg kőke-

resztek – a temető zárt terébe szűkül a vizsgálódás, majd ösképzetek úsznak a képbe. „A lomb rőtté vált neszezése” elhossa a gaz- és levélegetés idejét, s a tűz belekap a hulladékba, mindenbe, ami kallódó és fölösleges. Mohásodó keresztek ropognak a sírokon, s olykor az élő zöldbe harap a láng. „Gazégetéskor / halottaimra gyújtották a terjáni temetőt” (Égetés).

Erősen visszafogott, lesötétített hangon szólalnak meg a Gyertyakomorság versei. A pillanatképeket elégikusan megnyúló strófák váltják föl. A helyzetfeltárás után az én érzelmi állapotának a rögzítése, a hova forduljak boncolgatása következik. A „se nap, se éj” versei ezek az önelemzések. Kockacsönd és halál, a vers meg csak kínlódik, „mert megperzseltek / mert kiégettek”. A rokon lelkek megidézésének az ideje és a helye ez a néhány költemény, a sorstársak köszöntése, egyben búcsúvétel. Pilinszky, Podolszki, Sziveri világának a megérintése.

Azután ismét múltba fordul a vers. Faluról falura vándorol az emlékezet a hazai tájon. Aracs, Hodics, Hetény, Sasülés – ősi települések sorjáznak, moccannak meg haló porukban. A föld színéről való eltűnés feletti fájdalom szólal meg igen mély átéléssel a Sasülésben, hogy ily módon váljon eggyé a lírai én létérzékelése azzal a csörgösti megállapítással, mely szerint kihalni fájdalmasabb, mint meghalni.

A pusztulás zöldes hályoga homályosítja a kötet utolsó versét-ciklusát, a töredékes, félmondatokban dadogó Ahogy sorait, melyből kiderül, minden élet ütötte sebet begyógyít az örök sötétség eljövetele.

Mit is lehet mindehhez hozzátenni? Legfeljebb csak annyit, igaza van Ladányi Istvánnak, a recenziensnek, amikor a következőket állapítja meg Cs. Simon István költészetéről: „Legszebbek az egykori táj egy-egy részletét, egy-egy líraiként átélt pillanatot, gondolatot néhány apró képpel leíró versek . . .”

CSAPÓ Julianna

VILÁGUNK JELENSÉGEINEK NÉPI MAGYARÁZATA

Szent Péter atyafisága. Jugoszláviai magyar gyűjtésekből válogatta Jung Károly. Elmesélte Bognár Antal. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1992

A Forum Kiadó Mondavilágunk sorozatának második, a *Mátyás király országlása* című első kötethez hasonlóan, gazdagon illusztrált, tetszetős kötetét veheti kézbe az olvasó. Ezúttal a Szent Péter személye köré fonódó jugoszláviai magyar mondakincsből választott ki egy füzérre valót Bognár Antal, a szerkesztő-mesélő és Jung Károly, a válogató. A második kötet beosztásában is igazodik az elsőhöz. A mondafüzér elé járuló rövid bevezető, a mondák, mesék, legendák lényegi jegyét, eredetmagyarázó jellegüket emeli ki. Tudomást szerzünk arról, hogy világunk mindenekelőtt két szent, Jézus és Péter apostol cselekedetei, földi tevékenysége által lett olyan, mint amilyennek most ismerjük. S hogy korábbi állapotához képest mi változott rajta? A „közelebbi és távolabbi atyafiság” meséiben, a népi szájhagyomány magyarázataiban kell keresnünk a választ. „Mert a magyarázat teszi az embert” – hirdeti a mesélő.

A cím nélküli szövegeket Péter László linometszetei vezetik be és kapcsolják füzérre, amellet hogy képüleg megjelenítik, sőt vizuálisan „továbbgondolják” a tartalmat. Jézus és Péter, akár Mátyás király az első kötetben, járják a világot, s „úti” élményeik